

Kurum : Işık Üniversitesi
Başlık : Prof. Dr. Balkan Naci İSLİMYELİ - Seminer
Konuşmacılar : Prof. Dr. Balkan Naci İSLİMYELİ
Video Adresi : <https://youtu.be/JrksfUHZPU8>
Yayın Tarihi : 03.03.2016

Balkan Naci İSLİMYELİ: Bu konuşmada günümüz sanatını oluşturan temel değerler nelerdir? Dinamikler nelerdir? Bu dinamiklerin ve değerlerin paralelinde kurumumuz başta olmak üzere ki misyonu çok eskilere dayanıyor. Kurumlara düşen pay nedir bu trendler doğrultusunda ne ölçüde kurumlar bunları absorbe edebilirler, içselleştirebilirler, programlarına dâhil edebilirler hatta yenileyebilirler, ileriye götürebilirler. Bu konular üzerinde konuşacağız. Sanat hiçbir eylem, iş kolu, etkinlik sanat kadar bir toplumun bütün kesimlerini, bütün değerlerini etkileyemez. Bütün iş alanları, bütün yaratıcı faaliyetler sanattan beslenir, sanatın açtığı yolda kendini tazeler, ileriye götürür. Demek ki sanat sadece bir kurumun bir fakültesi olmaktan öte bir toplumun önünü açan, onu demokratikleştiren, ileriye götüren, vizyonu oluşturan, projeksiyonlarını yapan bir temel dinamiktir. Kurumları bu anlamda ele alırsak özellikle sanat kurumları bir sosyal projedir, sosyal dinamizm etkinlik projesidir. Bunun kaynağı elbette günümüz sanatının temel niteliklerinden kaynaklanıyor. Devlet ve kurumlar arasında süre gelen bir çelişki her zaman vardır. Devlet bir statüdür, ortak değerlerin hatta ortalama değerleri temsil eder, ama modern, ilerici, demokratik devlet ve kurumları daha da ilerici vizyonunun ışığını sanat alanından alırlar. Ama orta ve az gelişmiş toplumlardaki süreçte aksine sanatın dinamikleriyle devletin çelişkileri üzerine kurulu acılı, acıklı bir süreçtir. Bunun kurbanları da genellikle sanatçılar olur. İtaat, cemaat ve toplum ilişkisi içinde değer kaybeden giderek teknolojik gelişime rağmen değer kaybeden toplumlarda özellikle yaratıcı alanlara özel görevler düşer, sorumluluklar düşer. Toplumların kurumlarını özellikle üniversitelerini dizayn eden temel endişe o özgürlükçü ruhun bütün birimlerinde bütün alanlarında sürdürülebilir bir halde olması ve bunun korunabilirliği üzerine kuruludur. Devlet, kurum ve değerler arasındaki çelişkiye sanat alanındaki açtığı yola baktığımız zaman modern sanatın daha doğrusu geçen yüzyılımızdan başlayarak çağdaş sanatın temellerini oluşturan 3 ana başlığa, kırılmalara değinmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bunların bir tanesi endüstri devrimi bütün dünyayı yeni bir sosyal, küresel sürece sokan endüstri devriminin yarattığı dinamikler, modern sanatı doğrudan oluşturan dinamiklerdir. Bunlar nelerdir? Hızlı kentleşme, yoğun göç olgusu, sosyal örgütlenmeler ve bunlara bağlı olarak sosyal zıtlasmalar, karşıtlıklar. Kentleşmeyle beraber modernleşme süreci ve sanatın modernize olma süreci büyük bir devinim kazanmıştır. Bu süreç içinde karşıtlıklara örnek olarak işçi hakları, kadın hakları, okuma yazma özgürlüğü, fikri yayma özgürlüğü vesaire ve bunlara, bu taleplere direnen güçler arasındaki çelişki kentlerin ruhunu bir patlama, bir dinamik noktaya getirmiştir. Bu patlama noktası içinde kendine kanal açan alanların başlıcalarından biri de sanattır. Kadın özgürlüğü hareketleri bakın günümüze kadar

endüstri devriminden bugüne kadar bu yolda ilerliyor hâlâ kadınlar yeterince özgür değiller hak ve talepleri sürüyor. Cinsel, bedensel, insani talepleri sürüyor, işçi sınıfının talepleri sürüyor, göç olgusu sürüyor. Bugün içinde bulunduğumuz toplumda da süren şeyler bunlar. Büyük bir göç sarsıntısı içinde kentler devamlı kabuk anlam değiştiren bir çalkantı içindeler. Tabii bütün bunlar sanata ilham veren dinamikler yani özgürleşme ve demokratikleşme sürecinde toplumda ezilenlerin yanında yer alan ilerici güçler. Sovyet devrimini başlatan büyük hareketlerin, yaratıcı hareketlerin başında Sovyet sanatçıları vardı, konstrüktivistler vardı. 17 devriminden sonra rejimin baskısı altında kalan sanatçılar Avrupa'ya sığınmak, eklemlemek zorunda kaldılar ve oraya o devrimci ruhu, yenilikçi ruhu, konstrüktivist ruhu taşıyabildiler. Endüstri devriminin yarattığı bütün bu karşıtlıklar ve çözüm arayışları çağdaş sanatın temelini oluşturur demiştik, birinci neden. 3 ayağın birincisiydi bu. İkincisi fotoğrafın icadı, fotoğraf bütün geleneksel kıta Avrupası sanat anlatım biçimlerine büyük bir darbe olmuştur. Çünkü bu sanatlar genellikle "mimesis" taklit olgusu üzerine yani görüntüyü, görüneni en mükemmel biçimde yansıtma becerisine bağlı olarak ilerleyen bir süreçte o noktaya gelmişti. Ama fotoğrafın icadıyla beraber bir mekanik araç gerçeği en başarılı pentürden daha büyük bir başarıyla resmedince sanat dünyası, resim dünyası özellikle bir şok geçirdi. Şimdi gerçeğin karşısında çıplak kalmıştı sanat ve gerçekten yavaş yavaş uzaklaşma yolları aramaya başladı. İşte modern sanatın temel dinamiği budur. Gerçeğin, gerçek olmadığının keşfi, öznel gerçeklik arayışlarının başlaması dolayısıyla sanatta yaratıcılığın, düşüncenin, bireyselliği çok daha öne geçtiği dönemlere doğru ilerlemenin başlangıç noktasını oluşturması. Bütün bunlar fotoğrafın icadıyla başarılı olmuş şeyler. Modernist açılımların tümünü bütün ekolleri işte fütürizmden, ekspresyonizmden, empresyonizmden, kübizmden bütün açılımlar gerçeğin karşısında yeni sanatsal anlatım biçimleri arama yani gerçeğin karşısına sanatçının öznel gerçekliğinin konulması sürecindeki biçim arayışları ki sonuç olarak gerçeğin tümünden inkârına kadar bugün soyut resim dediğimiz abstre resim dediğimiz noktaya kadar gelmiştir bu süreç. Üçüncüsü sinemanın icadı, fotoğraf kadar sinema da çok önemli. Fotoğrafın bir anlamda zamansal dizilimiyle elde edilen hareket duygusunu da kullanarak diğer teknolojik bulguları, eklentileri de kazandırarak bünyesine gerçeğe en yakın anlatım dilini bulup geliştirmiş bir alan. Fotoğraf ne kadar yenilediyse sanat alanını sinema da bir o kadar yenilemiştir. Neden? Çünkü çağımız sanatının en temel niteliği olan tümel sanat kavrayışı sinemayla biçim bulmuştur. Nedir o kavrayış? Bütün sanatsal disiplinleri içeren ve sanatçıya, yaratıcıya bir maestro, tek yaratıcı seçeneği onuru kazandıran bir sanat dalı olması. Çağımız sanatının en belirgin nitelikleri olan gerçeğin öznelleştirilmesi, tümel sanat kavramını kazanılışı ve sosyal vizyon açılımlarını biz bu üçgene bağlıyız bağlayabiliriz. Yani günümüz sanatı bu saç ayağı üzerinde duran ve gelişim sürecini sürdüren, devam ettiren bir sanat. Peki, bunların özellikleri nedir, günümüz sanatının özellikleri? Bunları sıralarsak atlamadan sıralamak için notlarıma bakıyorum. Bir defa avangard öncü bir sanat anlayışı yani yaratıcılığa ezberden yaratıcılığa taklitten çok daha önem veren bir sanat, bunun öncülerini yetiştiren bir sanat. İkincisi kentli bir sanat yani günümüz sanatı kent sorunlarından üreyen kent sorunlarına yönelen yüksek teknolojiden beslenen bir sanat. Kentli olduğu için dolayısıyla muhalif, demokrat ve özgürlükçü bir sanat. Tümel bir sanat çağdaş sanat, disiplinler arası hem diğer sanatlara açık kardeş tüm sanatlara açık hem de bütün sosyal bilimlere açık. Psikoloji, sosyoloji, antropoloji aklınıza ne gelirse bütün sosyal bilimler bugün sanatı besleyen çok yakın partnerler sanatın ortakları hatta yaratıcı ortakları. Bu son derece önemli. Üçüncüsü karşıt, muhalif bir sanat yani hazır ahlaki değerlerin, kamusal ahlaki değerlerin dayattığı şeyleri veya devlet otoritesinin dayattığı biçimleri, modelleri reddeden yenilerini araştıran, tartışan ve geleceğe yönelik projeksiyonlar yapan bir sanat. Üçüncüsü felsefeden beslenen, kavramsal yönelimleri olan bir sanat yani elden önce beyine, beyini işaret eden, beyine misyon yükleyen bir sanat beceriye değil tasarıma önem veren. Bunun için modeller geliştiren, sanatçı tipleri geliştiren bir sanat. Haz ve estetik geleneklere karşı bir sanat modern sanat yani hedonist estetiğe, hazcı estetiğe ve geleneksel güzellik modellerine karşı bir sanat.

Kendi modellerini, biçimlerini, anlatımlarını kendi oluşturan bir sanat. Haz ve estetiğe karşı oluşu yeni estetik arayışlara karşı bir kapı aralayan, onlara bir kapı açan büyük bir alan genişliği sağlıyor tabii ki çağdaş sanata. Teknolojiye çok açık, teknolojiden beslenen bir sanat. En ileri modelleri yaratının hizmetine alan, emen, içselleştiren önemli bir sanat anlayışı. Hem güncel çağımız sanatı hem de zamansız. Çelişik gibi görünen bu kavramı açmak istersek güncelliği günümüze ilişkin bütün dinamiklere dikkatle bakıyor, alıcı gözle toplumu tarıyor fakat bunu uçsuz bucaksız bir zaman çemberinin içinde biçimlendiriyor. Özellikle postmodernizm kırılmasıyla birlikte zaman kavramı çok boyutlu ileri geri seyreden bir dinamik kazanıyor yani sanatçı tarihin her döneminden, her estetiğinden, her üretim biçiminden bugünün şartlarıyla bugünün vizyonuyla yararlanabilen bir sanatçı modeli. Bu da çok önemli güncel ve zamansızlık. Toplumsal projeler üreten bir alan. Artık sanat tek başına artist mitosuna üzerine kurulmuyor, sanatçı efsanesi üzerine kurulmuyor. Bugün dünya sahnesinde ikili, üçlü sanatçı grupları ortak üretimler yapıyorlar. Diğer dinamik kurumlarla sosyal dinamiklerle, projelerle yaratıcılıklarını birleştirerek toplumun önünü açan projeler üretiyor yani bir yapıt üretmekten çok sosyal sorumluluk projeleri ayağına da giren ve bunun için bütün yaratıcı dinamikleri, bütün üretim alanlarını içine alan bir anlayış çok daha geniş bir vizyon. Tekliğe karşı çağdaş sanat yani tekliğin dokunulmazlığına bir tür sanat fetişizmine karşı. Bu avangardlarla iki dünya savaşı sonrası acılı Avrupa'nın iç hesaplaşması sonucu ortaya çıkan sanatsal avangard, yadsıyıcı, yenileyici dinamiklere bağlı olarak ortaya çıkan değerler. Tekliğe karşı hem sanat eserinin dokunulmazlığına karşı hem üretim tekniğine karşı üretim teknolojisi geliştikçe sanat tek parça bir yapıt olmaktan çıkıyor sonsuz üretime açılıyor. Numaralanıyor, imzalanıyor vesairelerle yani tek bir parçanın tek bir mekânda ayrıcalıklı alanlarda teşhirinden çok daha farklı çok daha geniş vizyonu ve yayılım alanı olan bir sanat dalı modern sanat. Toplumsal kabullerin hepsini reddeden bir sanat dalı bunları tartışan bir sanat dalı dolayısıyla başta da söylediğim gibi statükoyla çelişmesi birazda bundan ötürü. Yapısal değerlerle çelişmesi birazda bundan ötürü ve çağdaş sanat hızlı, kendini yenileyen, kendini eskiten ve bundan gocunmayan bir sanat yani müze gibi sanat üreten bir anlayış değil. Tamamen hayatın dinamiğini yakalayan onun içinden çıkan, ona cevap veren, onu üreten, onu hızlandıran dolayısıyla ondan aldığı feedbacklerle üretim sürecini de canlı tutan bir sanat. Özetlersek bütün bunları çağdaş sanat toplumsal bütün dinamiklere, bütün zamanlara alıcı gözüyle bakan ve bunları sanatçının kendisi kendi tarihi, insanlığın tarihi ve gelecek projeksiyonu içinde yani geçmiş, şimdi ve gelecek arasında çizilen o noktalardan geçen daire içinde seyreden çok canlı bir mekanizma hatta bir organizma diyebiliriz. Yaşlanıyor, ölüyor devamlı kendini yeniliyor. Ölü bir sanat, bir morg sanatı üretmiyor. Kendini canlı tutarken topluma ilham veriyor özgürlükler, bağımsızlıklar açısından toplumun önünü açıyor, dinamizm kazandırıyor topluma. Bunlar son derece önemli şeyler. Tabii yapısal bir durağanlığa sahip olan kurumlarla çağdaş sanatı bu dinamiği, hızlılığı arasında bir senkron kurabilmek, birlikte yorumlayabilmek bunları kolay bir iş değil dolayısıyla kurumların işi hepimizin işi çok zor. Bunlardan ilham alarak kurumlar ne yapabilir, nasıl bir yapılanmaya gidilebilir? Bir defa çağdaş sanat kurumlarının öncelikli görevi şu olmalı bence bir defa disiplinler arası olmalı yani bütün sanat dalları yapısal organizasyon içinde yani fakülte kuruluşu içinde birbirine yakın olmalı. Bunu kısmen başarıyoruz. Sosyal bilimlerde bizim yakınımızda olmalı tabii bütün sanatlar derken henüz bize eklemlememiş şeyler var. Efendim, konservatuar, müzik gibi, mimarlık gibi vesaire gibi alanlar var tümünü kastediyorum. Disiplinler arası derken sanatsal disiplinleri kastediyorum. Bir de sosyal bilimlerinde bizim yakınımızda olması lazım. Bunlarında birim içinde yuvalanması lazım. Ondan sonra birey ve toplumu dönüştüren projelerin üretilmesi için temel atölyelerin olması lazım. Bu çoklu örgütlenme içinde geçişleri, bağlantıları kurabilecek, projelendirebilecek atölyelerin olması lazım. Bunlar belli başlı atölyeler olarak ele alınabilir. Resim, heykel, fotoğraf, sinema, projelendirme ve deneysel sanat atölyeleri. Bunlar yapıldığı zaman bir atölyede düşünülen, oluşturulan proje uygulama için uygulama atölyelerine. Deneysel sanat atölyelerinde düşünülen bir proje uygulama atölyelerine yönlendirip

orada sonuçlandırılabilir. Dolayısıyla bizim bölümler arası bilimlerle, sosyal bilimlerle ve teknolojiyle temasımızın çok daha güçlü olması lazım. Bu kurum için sadece model önermiyorum. Modern sanat eğitimini içselleştirmek isteyen fakülte modelleri olarak konuşuyorum. Bir de bildiğimiz çok klasik akademik eğitim yapan fakülte modelleri de var dünyada. Bunlar işte anatomisinden başlayarak vesairelerinden başlayarak klasik bir görüneni algılama ve yansıtma becerisini mükemmel bir biçimde bütün teknik verileriyle öğreten ayrı kurumlar. Bizim bir ikilem içinde kalmamız durumu görünmekteyken yani bütün Türkiye'deki güzel sanatlar fakülteleri için diyorum akademiler dışında böyle bir program önerisinde tercihini ne taraftan yapacağına kurmaylarıyla, bütün düşünenleriyle karar vermesi gerektiğini düşünüyorum. Öğrencilerinde tabii bu netlik üzerine tercihlerini yapmaları gerekiyor. Çünkü bugünün sanatçı tipi, adayı bütün tekniklere, bütün anlatım modellerine istediği ölçüde ilgi duyan, ilgiye olanak veren bir okulda çalışan öğrenciler olmalı yani bir yönetici, bir maestro kimliği olmalı sanatlar arası dinamik üretimi yapan. Bütün bunlardan tabii teknik donanımı yüksek atölyelerin bütün bu tasarımları çözecek, biçimlendirecek bir donanıma sahip olmaları gerekiyor ileri teknolojik atölyelerin ama esas olan sinemanın önemi çok büyük, klasik resim heykel atölyelerinin önemi çok büyük çünkü fotoğraf ve sinema geleneksel olarak bunlardan besleniyor. Bunların yüceltilmesi sonucu ortaya çıkan varyasyonlar, çağdaş sanatlar bütün bunların temel nitelikleri korunarak ilişki modelleri, biçimleri oluşturulmalı çağdaş sanat okullarında. Yani benim izlediğim kadarıyla topluma önderlik eden yaratıcıları yetiştirme misyonuna sahip uluslararası okullardaki örgütlenme modeli bu. Çağdaş sanatı çok sıkı takip ediyor günümüz sanatını, onun verilerine dikkatle bakıyor, ondan geri kalmamaya büyük özen gösteriyor hatta onlara öncülük etmek istiyor. Bu tür yaratıcılar, modeller geliştirmek istiyor. Kurumları, geleneksel olarak statünün gerisinde kalma eğilimlerine muhalif atölyeler hep kurumlar, bütün bu kurumlar. Dolayısıyla dünya avangard sanatını öncü sanatçıları yetiştiren yırtıcı, düşündüğü açıkça söyleyen, talep eden, tartışan öğrenci modeli, yaratıcı öğrenci modeli ve bunları barındıracak atölye birimlerini hepsini tek tek bütün eksikleriyle tamamlamaya çalışan standartlara sahip bu okullar, bu avangard okullar. Türkiye'deki önemi daha da büyük çünkü Türkiye'deki sanatın misyonu, görevi çok daha zor ve birincil çok daha değerli yani toplumun bize bakmasını, bizi izlemesini sağlamamız lazım. Toplumun bütün sektörlerine açılmamız lazım. Sanatı bir sivil toplum projesi gibi görmemiz lazım. Modeller, projeler önererek toplumu içselleştirmek lazım. Toplumun dinamiklerini geçici de olsa misafir olarak da olsa atölyelerimize çağırarak, onlardan örnekleri sunmak ve geliştirmek durumundayız. Şimdi sinemadan açılmışken biraz da görsellikle sizi nefeslendireyim. Sinemanın gelecek vizyonu "Metropolis" filmi Fritz Lang'ın "Metropolis" filminden çok çok eski bir film neredeyse sinemanın başlangıç yıllarına dayanan ve devasal bir yönetmenin yaptığı bir gelecek kent projeksiyonu yani bugünkü science fiction filmlere modellik eden, öncülük eden bir gelecek topluluk projesi. Büyük bir sanayici, robotlar ve işçilerle yönetilen büyük bir kent metropol ve bunun içinde ezilen sınıflar. Genç bir delikanlı kentin sahibi şimdi o efsaneler o Batman'de filan sürüyor ya büyük kent sahipleri ve bunları kurtaran adamlar. Bu efsaneler üzerine geliştirilen şeyler ve yapım olarak bakın bugünkü Star Wars'ta ki robotlara bile modellik edebilecek mükemmeliyette örnekler. Yine aynı filmde bir yaratıcı kare "Metropolis"ten. Sinemada bileşik ve tümel hareket 23'lerde başlıyor hatta 20'lerde Sovyet italinin genius sanatçıların Avrupa'ya göçmesiyle beraber aşılana dinamizm ki sonra Marcel Duchamp'larla Amerika'ya taşınacaktır. İki savaş sonrası aynı dinamizm yaratıcı, öncü dinamizm Jean Cocteau'nun "Orpheus'un Vasiyetname"sinden bir sahne. Jean Cocteau hem ressam, hem filmci, hem şair, hem yazar. Picasso kendisine eşlik ediyor bu filmde dekorlarında, tasarımlarında Jean Cocteau'ya yani böyle bir yakın ilişki var yaratıcılar arasında. Zaten o... Dediğimiz efsane altın çağ efsanesini yaratan şeyde bu yaratıcıların üstün dayanışması. Yine "Orpheus'un Vasiyetname"si filminden Jean Cocteau'nun bir kare görüyoruz. Bütün bu dekor tasarımlarında Picasso'yla beraber çalışmış bir yaratıcı. Dali'nin sinemacılığa yakın bir ilişkisi var özellikle Hitchcock ve Buñuel'le "Altınçığ" adlı

filmden bir kare. Dekorları Dali'nin yaptığı bir kare. Yine "Spellbound" adlı filminden bir kare. Düş sahneleri hastanın düş sahnelerini Hitchcock Dali'ye devretmiş. "Bunları sen tasarla" demiş. Tam bir Giorgio de Chirico sahnesi di mi? Böyle bir piramidin yüzeyinden paranoyak bir hasta paranoid, şizofren hasta aşağıya doğru koşuyor. Piramidin en tepesinden gölgeleriyle birlikte akan bir düzlem, harikulade bir sinemasal anlatımı var, ama resimden beslenen Dali'nin dizayn ettiği bir sahne. Buñuel'in "Şairin Kanından" bir sahne pardon Cocteau'nun "Şairin Kanından" bir sahne: el içinde karıncalar üreyen avuç içinden üreyen karıncalar bir film karesi bu. Yine aynı sanatçının aynı filminden bir sahne sürrealist sanatçılar bunlar. Sonra yavaş yavaş bir kısmı ayrılıyor akımdan bağımsız oluyorlar. David Lynch ressam çok ünlü bir sinemacı ki yaratıcı sinemacı kuşağının bütün dünyadaki sayılı bir, iki isminden biri. Her filmi merakla beklenen David Lynch. Aynı zamanda bir resim eğitiminden geliyor. Onun işlerinde, tablolarından iki örnek getirdim. İngiliz sineması, Avrupa sinemasının tümü özellikle geçmişe referanslarla dolu ve klasik resimden beslenen sahnelerle dolu. "Aşçı, Hırsız, Karısı ve Aşığı" filminden bir sahne buna esin kaynağı olan bu sahne klasik bir başyapıt. Yani çağdaş bir anlatım dilini sinemayı geleneksel resmin nasıl beslediğini, günümüz sanatının geçmişten hatta kare kare göndermeler yaparak ne ölçüde yararlandığını gösteren sahneler. Bu da aynı ressamın bakın ortadaki daire içinde İsa'yı görüyorsunuz Son Akşam Yemeği esinli bir sinema sahnesi. Fellini'de büyük İtalyan resminin geleneksel şaheserlerinden yapısal değerlerinden, plastik değerlerinden sonuna kadar yararlanarak özgün bir dil kurabilmiş sanatçılardan biri. Bir filminden kare görüyoruz ve o filme o filmin o sahnesi için çizdiği bir story board ön çalışma görüyoruz. Fellini de iyi bir ressam aynı zamanda. Tarkovski'de öyle portreleri çekimlerinde, yakın çekimlerde ünlü Sovyet sanatçısı bugün aramızda olmayan Tarkovski'nin büyük bir şeyi var ikona hayranlığı var. "İvan'ın Çocukluğu" filminden bir sahne bu ama bütün yakın çekimlerinde portre çekimlerinde görüyoruz o hayranlığın ne kadar büyük, derin ve bilinçli olduğunu. Piero Della Francesca hayranı aynı zamanda. Bakın bir portre çekimi bir madonna yüzü "Ayna" filminden bir yakın çekim hayranlığı oyuncularına da yansıtıyor çünkü bir resim gibi portrelerini devinim içinden durağan sahnelerde özellikle yorumluyor. Dada öncü, yırtıcı akımlardan biriydi. Dünya savaşının bütün zehrini içinde taşıyan ve patlama noktasına gelen Avrupa kültüründeki bir büyük silkinmeydi. Bunun öncüleri Dada hareketi başta olmak üzere Sovyetlerden Avrupa'ya göçen özellikle konstrüktivist ressamlar ama Dada ekolü birçok şeyi resim alanına hızlı, dinamik, sosyal tartışmacı yanı yüksek, kavramsal yapılanmayı Avrupa resmine taşımış ve bunun tekniklerini de geliştirmiş bir akım. Dada hareketi özellikle kolajla yani basılı malzemeyi ileride ready-made olarak tanımlamak üç boyutlu haliyle hazır malzemeyi kullanan seri bir şekilde topluma mesajlar veren savaş yılları Avrupa'sında sosyal, antifaşist, ayrımcılığa karşı antisemitist mesajlar veren, işler yapan üreten sanatçılar. Bir tür Andy Warhol modeli diyebiliriz Dali için kendini çok öne çıkaran kendiyile takdim eden, sansazyonla ilgi çeken ama tabii ki bu kadarla kalmayan gerisi de çok zengin olan bir sanatçı ve tasarımcı bütün sanatlara açık. Onun bir kafatası modeli çıplak kadın bedenleriyle oluşturduğu o dönemde yapılandırdığı bir model. John Heartfield, savaş yılları Almanya'sının büyük avangard sanatçılarından biri. Hitler rejimine karşı duruşuyla, yayınladığı dergilerle o dergilerin her biri şaheser olan kapak çalışmalarıyla iz bırakmış devrimci bir sanatçı. Yapıtları çok önemli bu Reichstag yangını üzerine yaptığı yani meclisin kundaklanması olayı üzerine yaptığı Almanya'da bir çalışma süngüye takılmış bir barış güvercini. Evet, sermaye, ordu faşizminin hareketli yılları, yapılanma yılları. Aynı sanatçının Hitler Almanya'sındaki eleştirisi ölümler, ordu, ordu hayalet üreten bir ordu ve onlara öncülük eden bir kukla komutan. Duchamp'ın sanatın dokunulmazlığı dediğimiz zaman ilk akla gelen yapıtlarından biri, dünyanın en çok korunan ve en çok bilinen yapıtı olan "La Joconde" bıyık, sakal çizerek Marcel Duchamp ilk yaramaz çocukluklarından birini yapıyor. Aslında bu kaba bir şaka değil yani bu sanata dokunabiliriz, faydalanabiliriz, üstünü çizebiliriz, tartışabiliriz hatta yerinden indirebiliriz bu bilinçle yapılmış bir bozgunculuk sanatta. Bunun izleri yankıları Beuys'la devam edecek Marcel Duchamp ve Beuys'la

Amerika'ya taşınıp pop-art avangardını ve sonraki açılımlarını yaratacak bir dizi devinim oluşturuyor. Marcel Duchamp, aynı zamanda sıradan üretime hepimizin kullandığı nesnelere sanat eseri kimliği kazandırmak için uğraşmış. Bunları müzelerde sanat eseri olarak sergilemiş işte pisuarlar dâhil, şişe kurutma makineleri dâhil bunlardaki estetiğe, güzelliğe yaşamın olgunlaştırdığı tasarım mükemmelliğine bir sanat eseri kadar hayranlık duyduğunu ve onlardan ayırmadığını ima eden ve bu hareketiyle bir anlamda Bauhaus ekolünün de yani kullanım araçlarının aracılığıyla hayatın güzelleştirmesi, insan yaşamının daha demokrat, daha estetik, daha çoğul bir anlam kazanması için çaba gösteren bugün güneşi iyice parlayan tasarım ekolünün ilk ışıklarından birini yakan çalışmalardan biri yani bunların felsefi reaksiyonları, düşünsel reaksiyonları öncüler tarafından alınarak bugünlere taşınıyor bilinçle. Beuys'un Amerika'da yaptığı bir performans. Bir kurtla yavru bir kurtla bir kafesin içine giriyor ve onunla bir diyalog kurmaya çalışıyor. Tehlikeli, gerilimli bir performans yani sanata dramanın girmesi olayı ki bugün performans diye adlandırdığımız etkinliklerin öncü örneklerinden biri. "Ben Amerika'yı seviyorum, Amerika beni seviyor" isimli bir çalışma ama insan bedeninin mekânla ilişkilendirildiği canlı, yaşamsal çalışmalara bugün performans diyoruz. Bunların türevleri de var tabii. Anselm Kiefer'in çalışmaları geleneksel malzemeyle çağdaş vurgular ve dramatik hatırlatmalar yapıyor geçmişe devasa ölçekte resimler bunlar. Konsantrasyon kamplarının boş alanlarını peyzaj olarak resimlendiriyor. Yahudi katliamına, kıyımına yol olan tren yollarını, rayları resimlendiriyor. Bu Almanya'nın ve dünyanın acı hatıralarını ayakta tutan sancılı, kabulü zor ama hatırlanması şart olan kötü anılar ama bunları ölçek olarak ta büyüterek dünyanın gözüne sokuyor Anselm Kiefer. Tren yolu rayları, tutanaklar kıyıma uğramış insanların kimliklerini, eşkâllerini, hatıralarını tutuklandığı kapalı, tozlu devlet alanları, mekânları onu ilgilendiren şeyler. Anselm Kiefer 'i çok ilgilendiriyor bunların üzerinde de çok ciddiyetle duruyor. Bunlar hepsi kurşundan yapılmış kitaplar demir konstrüksiyon raflar içine yerleştirilmiş. Devletin o acımasız ağırlığını, hantallığını da taşıyan biçimler. Gaz odalarına girmeden önce üstlerinden arınmış insanlar sadece bir temizlenme seansı olarak sokuluyorlar. Şu günlerde oynayan "Saul'un Oğlu" diye bir film var tavsiye ederim görmenizi çok önemli bir film ve gaz odalarına giren insanlar çırılçıplak giren insanlar duş kabinlerinde o kapılar kapatıldıktan sonra açılan zehirli gazla katlediliyorlar. Onların elbiseleri böyle yıgınlar halinde gaz odalarının önünde duruyor. Onların anısına yaptığı bir enstalasyon yine sanatçının. Polanski'de aynı duyarlılıkta bir sanatçı Fransa'da yaşıyor. O da savaşta katledilen çocukların belgesel fotoğraflarını, kayıtlarını araştırıyor. Onların yüzlerini ikonografik bir şablonla ışıklandırarak bir mistik ışık altında bir saygı duruşu ama acı bir hatırlatma olarak tekrarlıyor. Sanatçılar artık mutlaka resim eğitimi görmüyorlar, grafik sanat eğitimi görmüyorlar... Aslında bir yazar, bir edebiyatçı ciddi kitapları var ama metinlerinden alıntılarını, vurucu cümlelerini kentin büyük alanlarına, mekânlarına yansıtıyor. Yaptıkları bundan ibaret ama vurucu mesajlarla hem yazar hem enstalasyon yapımcısı olarak yani bir sanatçı olarak artık ressamdı, heykelciydi falan pek kullanılmıyor dünyada. Nesin deniliyor? Artistim, sanatçiyim yani yaratıcıyım. Malzememi bugün böyle olabilir yarın değişebilir. Artist yani bütün alanlara hâkim ve onları yöneten bir tanım. Aynı sanatçının devasal bir mimari kolona dizdiği cümlelerinden oluşan bir elektronik yapıt diyelim. Yani bunda hem neon ışığı var, hem yerleştirme var, hem de sosyal mesaj içeren yapıtlar. bu anlamda çok önemli bir sanatçı. Mesela Bosna'da tecavüze uğrayan kadınların kanlarını topladı, onlarla protesto eden bu olayları tecavüzleri protesto eden o kanlarla kırmızı bir gazete bastırdı. Yani o kanlar matbaa mürekkebi olarak kullanıldı bu da en önemli projelerinden bir tanesi. Cindy Sherman'da muzip bir Amerikalı fotoğrafçı kökeni fotoğraf ama teknik althığı fotoğrafçı. Çok geniş bir anlatım alanı var. Burada da Avrupa resminin klasik şablonlarıyla alay eden birtakım protezlerle hepsinde kendi oynuyor kendi yüzü aslında makyajıyla, protezleriyle yapıyı değiştirip, dönüştüren bir klasik hicvi çağdaş bir klasik modernist bir hiciv gerçekleştiriyor. Bu da bir Meryem İsa bir bohça gibi yine yüzü protez ve kendisi hepsinde de kendisi... Fotoğrafçı fotoğraf çok önemli bir şey. Tabii bizdeki fotoğraf ekolü daha çok klasik anlatım

tarzına bir Anadolu pitoreskini betimleyen klasik tarzda serler üretiyorlar genellikle ama çağdaş sanatın içindeki fotoğrafın yükü, sorumluluğu ve anlatım alanı çok daha geniş, çok daha zengin. Akrebi yüzünde tutarak bu bir performans, zehirli bir akrebi uzunca bir süre öyle kalıyor bir film karesi, bir video karesi, bir video performansı ayrıntısı bu. Öbüründe de partneri ile sergilerinin girişinde karşılıklı duruyorlar dar kapıdan sergiyi izlemeye gelenler iki sanatçıya ortak proje yapan gerçekleştiren iki sanatçıya sürünerek bedenlerine sürünerek içeri giriyorlar. Video art ta çok önemli ki sinema sanatından beslenen nemli dinamiklerden biri bugün günümüzde uygulanan. Bill Viola'nın ateş ve su üzerine yaptığı bir ikilemi. Nam June Paik, Amerika'yı şekillendiren temel malzemeyi yani monitörleri Amerikan halkının beynini oluşturan, geliştiren ya da dumura uğratan öncelikle ve her gün baka kaldığı televizyon monitörleriyle bir Amerikan haritası çiziyor eyalet eyalet... Çalışmaları canlı canlı yapısalıcı hareketler. Jeff Koons'un kitsch yani yoz dediğimiz iç yani seri üretime açık toplumsal fetişleri bir anlamda acemice, basitleştirilerek, yalınlaştırarak, aşırı süsle deforme edilerek üretilen biçimlerine bir dönem takmış kitsch sanatına popun bir pop-artın bir süreci olarak takmış bir sanatçı. Onun bir Michael Jackson biblosu. Bu da bir porno sanatçısıyla ortak yaptığı bir diziyi bir film afişi olarak fotografik diziyi sunduğu bir sergiden Venedik'te açtığı bir sergiden kareler. Ciccioletta adlı bir porno sanatçısı meclise bile girmişti İtalya'da bir dönem. Body-art, insan vücudunun tuval olarak kullanıldığı, yorumlandığı, boyandığı anlatım biçimlerini içeriyor. Bunda tabii güncel dövme sanatının, dövme sanatı geleneğinin de önemi büyük. Bu da aynı anlamda body artın çağdaş anlatım biçimlerinden bir tanesi. Şimdi gördüğümüz gibi bütün bunlar anlatım özgürlüğünün geliştirdiği alanlardan bitmiş, bütün zamanların ilhamından özgürce yararlanan ve toplumun zihnini, sanata bakışını, yaratıcıya bakışını açan dinamikleyen hatta geliştiren hem bozan hem yapan ama konuşturan, tartıştıran örneklerden sadece birkaçı. Tabii bunlar öğretim kurumlarında deneysel sanat atölyelerinde, klasik atölyelerde benzer biçimleriyle o ülkenin o insanın tarihinden o ülkenin tarihinden ve gelecek projeksiyonundan üreyen yaratıcı çalışmalar. Hepimizin istediği yetiştirdiğimiz öğrencilerin dobra, yırtıcı, atak, deneyci, araştırmacı nitelikler kazanmasındaki çabalarımıza bu hızla devam edebilmemiz. Çok teşekkür ederim.

*** Video burada sona eriyor. ***